

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

УДК 328.1/.3:342.511.1(477.53)“2007/2014”

ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2007–2014 РОКІВ НА ПОЛТАВЩИНІ: ЕВОЛЮЦІЯ ВОЛЕВІЯВЛЕННЯ ЧИ ЕЛЕКТОРАЛЬНОГО ПІДКУПУ?

П. В. Ворона,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту, Національна академія державного управління при Президентові України

У статті прослідковано еволюцію народного волевиявлення на Полтавщині в 2007, 2012, 2014 р. і виокремлено певні риси та закономірності електоральної еволюції, проведено аналіз змін електоральних симпатій як у мажоритарних округах, так і в багатомандатному виборчому окрузі за пропорційними партійними списками. У дослідженні приділено увагу факторам, що впливають на волевиявлення громадян, особливостям маркетингу політичних партій на парламентських виборах, особливостям формування іміджу кандидатів до парламенту в мажоритарних округах. Акцентовано увагу на посттоталітарному явищі використання адміністративного ресурсу у процесі “виборчого супроводу провладних кандидатів” у округах. Автор пропонує свої шляхи вдосконалення виборчого законодавства.

Ключові слова: парламентські вибори, кандидат в народні депутати України, виборче законодавство, виборчий бар’єр, територіальна громада, політична воля, політичні партії, громадська думка, адміністративний ресурс, виборчі технології, політичні програми, мажоритарна система, пропорційна система, змішана виборча система.

P. V. Vorona,

Associate Professor, The Doctor of Public Administration, Professor in the Department of Parliamentarism and Political Management, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

PARLIAMENTARY ELECTIONS OF 2007–2014 IN POLTAVA REGION: EVOLUTION OF WILL OR ELECTORAL BRIBERY?

In the article, the author traces the evolution of the people’s will in Poltava region in 2007, 2012, 2014, and sets out certain features and patterns of the electoral evolution. The author analyzes the changes in electoral sympathies both in majoritarian constituencies and in the multi-mandate constituency by proportional party lists. The study focuses on factors influencing the will of the citizens, the peculiarities of marketing of political parties at parliamentary elections, and the peculiarities of forming the image of candidates for parliament in majoritarian districts. The emphasis is placed on the post-totalitarian phenomenon of the use of administrative resources in the “election support of pro-government candidates” in the constituencies. The author suggests ways to improve the electoral law.

Key words: parliamentary elections, candidate for people’s deputies of Ukraine, electoral law, electoral barrier, territorial community, political will, political parties, public opinion, administrative resource, electoral technologies, political programs, majoritarian system, proportional system, mixed electoral system.

П. В. Ворона,

доктор наук государственного управления, доцент, профессор кафедры парламентаризма и политического менеджмента, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

ПАРЛАМЕНТСКИЕ ВЫБОРЫ 2007–2014 ГОДОВ НА ПОЛТАВЩИНЕ: ЭВОЛЮЦИЯ ВОЛЕИЗЪЯВЛЕНИЯ ИЛИ ЭЛЕКТОРАЛЬНОГО ПОДКУПА?

В статье автор прослеживает эволюцию народного волеизъявления на Полтавщине в 2007, 2012, 2014 годах и выделяет определенные черты и закономерности електоральной эволюции. Проведен анализ изменений електоральных симпатий как в мажоритарных округах, так и в многомандатном избирательном округе по пропорциональным партийным спискам. В исследовании уделено внимание факторам, влияющим на волеизъявление граждан, особенностям маркетинга политических партий на парламентских выборах, особенностям формирования имиджа кандидатов в парламент по мажоритарным округам. Акцентируется внимание на посттоталитарном явлении использования административного ресурса при “избирательном сопровождении провластных кандидатов” в округах. Предложено пути совершенствования избирательного законодательства.

Ключевые слова: парламентские выборы, кандидат в народные депутаты Украины, избирательное законодательство, избирательный барьер, территориальная община, политическая воля, политические партии, общественное мнение, административный ресурс, избирательные технологии, политические программы, мажоритарная система, пропорциональная система, смешанная избирательная система.

© Ворона П. В., 2016

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Демократичні традиції молодих демократичних країн міцнішають від виборів до виборів. Від волевиявлення до волевиявлення підвищується не лише політична грамотність і зрілість суспільства, яка іноді вище за політичну зрілість самих обранців, а й що важливо, зміцнюються політичні та демократичні інститути держави. Триває процес становлення політичної системи суспільства, інститут виборів постійно змінюється – проходить шлях удосконалення або його в черговий раз пристосовують під парламентську більшість чи “кон’юнктурні бажання” правлячих кіл. Тому не випадково за часи новітньої Української держави в країні були вже використані майже всі можливі варіанти виборчих систем – від чистої мажоритарної в один–два тури до пропорційної та змішаної.

Полтавщина в геополітичному відношенні є етнічною ментальною серцевиною Української держави. Часто суспільно-політичні процеси, що відбуваються в країні, позиціонуються і оцінюються з позиції полтавського виборця. Як правило, якраз на Полтавщині маємо приблизно середньостатистичні показники під час парламентських виборів, тут яскраво виокремлюється середньоукраїнський рівень протестних чи схвальних електоральних настроїв. Тому тенденції електоральних еволюцій полтавського виборця є характерними і для України в цілому. Вони є свого роду індикативними для всієї території країни. Можна сказати так: регіональні виборчі особливості Полтавщини (електоральні настрої) є майже середньостатистичними або прогнозними для всього українського суспільства.

Але для посилення позицій громадянського суспільства, урахування в подальшій законотворчій роботі досвіду виборчих “баталій” необхідно проводити узагальнення та аналіз історій виборчих перегонів, вивчати їх регіональні особливості. Ця стаття покликана провести наукове осмислення на обґрунтування підсумків виборчих процесів до парламенту на Полтавщині за 2007–2014 рр. Варто виокремити уроки цих подій для громадянського суспільства.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Історія формування демократичної законодавчої влади в Україні свідчить про те, що вона здійснюється в складних умовах посттоталітарного суспільства та складними суспільними механізмами, якими є загальнонаціональні вибори. Здійснення влади народом відбу-

вається через встановлені законодавцем виборчі системи, зміст цих систем має виняткове значення для характеру відповідного представницького мандата та особливостей функціонування інституту конституційної відповідальності в системі представницьких органів.

Особливості виборчих систем та характерні ознаки парламентських і місцевих виборів досліджували Р.В.Балабан (теорія виборчих систем), О.В.Батанов (муніципальні виборчі системи в зарубіжних країнах) [1], І.А.Галиахметов (інституціоналізація місцевого виборчого процесу) [3], О.О.Галус (форми безпосереднього народовладдя) [4], В.А.Гошовська, В.В.Зелюк, Д.Ч.Іманбердієв, Ю.Б.Ключковський (всеукраїнські та регіональні особливості парламентських виборів і лідерство), А.П.Магера (виборче законодавство) [8], Р.М.Максакова, О.В.Марцеляк, Р.П.Марчук, А.П.Савков, М.В.Охендовський (особливості організації місцевих та парламентських виборів) [9–12; 16], А.О.Селиванов, П.Б.Стецюк (удосконалення виборчого законодавства) [17; 19], Ю.О.Хромова, Ю.С.Шемшученко (питання державного управління виборчого процесу) [20; 21].

Формулювання мети дослідження. Метою статті є вивчення та аналіз особливостей парламентських виборів, що відбулися на Полтавщині в 2007, 2012, 2014 р. На прикладі Полтавської області ми поставили завдання показати електоральну еволюцію українського виборця і виокремити й узагальнити її особливості та залежність від типу виборчої системи, як проходив цей процес у часі. Для досягнення мети використовуємо багатий статистичний матеріал минулих (2007, 2012, 2014 р.) виборів народних депутатів України в регіоні.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Аналіз результатів парламентських виборів 2007, 2012, 2014 р. дає нам можливість вивчити особливості формування вищого представницького органу протягом останнього десятиріччя та виявити певні особливості цієї електоральної еволюції. Сутність виборчого процесу за ці три виборчі кампанії дещо різниться. Адже у 2007 р. вибори до парламенту проводились за пропорційною виборчою системою, і ми мали парламент, побудований на основі електоральних симпатій винятково за закритими партійними списками в єдиному загальнодержавному окрузі, а вже наступні вибори проходили за змішаною партійно-мажоритарною системою.

Повернення в 2012 та 2014 р. до змішаної виборчої системи багато дослідників пов’язують із двома основними факторами, які за значенням для

розвитку демократії є діаметрально протилежними. Одні пов'язують цей процес із намаганням існуючої влади в черговий раз повернутись до активного використання адміністративного ресурсу в роботі з “обрання” мажоритарних кандидатів, що мають засадничий вплив на кількісний склад фракцій та формування коаліції. Інші вважають, що прив'язка кандидатів вітчизняного парламенту до виборчих округів дає можливість зробити роботу народних обранців більш ефективною і зорієнтованою на конкретні (в адміністративно-територіальних одиницях чи їх частинах, якщо це великі міста) визначені законом громади виборчого округу. Що цікаво, ця виборча система влаштувала як представників влади В.Януковича, так і чинну владу.

Звернемося до електоральних партійних симпатій мешканців області. Їх еволюція розвивалась у двох напрямках. Перший – поява нових політичних проєктів, що, як правило, були зорієнтовані на проходження до парламенту на основі харизми та електоральних симпатій до лідера політичної сили. При цьому варто відмітити обмежену кількість “ідеологічних партій”, серед яких можна виокремити КПУ та ВО “Свобода”. Другий – збереження політичного впливу вже існуючих політичних сил та, можливо, їх невелика “косметична” модернізація (БЮТ – ВО “Батьківщина”). При цьому їх вплив був динамічний і змінювався залежно від політичної та економічної ситуації в країні.

Варто відзначити, що на популярність провладних політичних сил мав певний вплив адміністративний ресурс, що проявлявся у “їх владному супроводі” (використання комунальних ЗМІ, робота з “підневільними бюджетними”, лояльність правоохоронних органів до порушників виборчого законодавства, допомога у формуванні виборчих комісій, а іноді й пряма агітація очільників району–міста–області за “потрібного громаді” кандидата, який має “необхідні можливості” для її розвитку. Цей вплив супроводжується різкою динамікою зміни їх популярності за умов – партія при владі – партія в опозиції (Партія регіонів, ВО “Батьківщина” тощо). Деякі партії не витримали “випробування владою” і понизили свій результат (ВО “Свобода”), а інші, навпаки, вдало стартували, отримавши “друге політичне дихання” після спаду популярності (див. табл. 1).

Сталими політичними учасниками виборчих кампаній залишались: Комуністична партія України (до заборони діяльності), ВО “Свобода”, політична партія ВО “Батьківщина” (БЮТ), а також Партія регіонів, яка 2014 р. швидко “модернізува-

лася” в Опозиційний блок та інші сателіти. Фактично припинили існування серед політичних важковаговиків політичні партії “Наша Україна”, Соціалістична партія України (СПУ), Прогресивна Соціалістична партія України (ПСПУ).

Після Революції Гідності було заборонено діяльність Комуністичної партії України. З її боку була здійснена спроба “продовжити своє політичне життя” в політичній партії “Нова держава”. Партія “Нова держава” входить до Всеукраїнського громадського об'єднання лівих і лівоцентристських партій та громадських організацій “Ліва опозиція”, створеного влітку 2015 р. До цього об'єднання, зокрема, увійшли Комуністична партія, Прогресивна соціалістична партія, Союз лівих сил [18]. Комуністи намагались через суди повернути право участі в політичному житті України – але безрезультатно.

Усупереч Коаліційній угоді чинного парламенту (обраного восени 2014 р.) ще залишилась чинною змішана виборча система, вона не була замінена на пропорційну виборчу систему з відкритими (преференційними) партійними списками. У розд. XV Коаліційної угоди партій парламенту, що утворили більшість, чітко визначається “реформа виборчого законодавства”, де було запропоновано (протягом першого кварталу 2015 р. забезпечити “підзвітність і дієвість парламенту, стабільність партійної системи та можливості для ротації політичних еліт”. Для цього, відповідно до вищезгаданої Коаліційної угоди, необхідно було “відмовитися від змішаної (пропорційно-мажоритарної) виборчої системи та запровадити пропорційну виборчу систему виборів до Верховної Ради України, за якої виборці матимуть можливість голосувати за конкретних кандидатів у багатомандатних виборчих округах (пропорційна виборча система з відкритими партійними списками. – *Авт.*); забезпечити законодавче закріплення відповідальності суб'єктів виборчого процесу за порушення вимог виборчого законодавства; посилити відповідальність політичних партій за невиконання ними вимог щодо відкритості та прозорості фінансування їхньої діяльності” [14].

Процес формування демократичного суспільства є складним і суперечливим. На теренах України він проходить не одноманітно, що залежить від багатьох факторів демократичного становлення. Серед них: особливості історичного минулого та досвід економічного господарювання краю, риси соціально-економічного розвитку території регіону, етнічні особливості, вплив зовнішніх факторів тощо. Існує безпосередня залежність розвитку демократичних процесів від

Таблиця 1

**Електоральні уподобання виборців щодо політичних партій на виборах
2007–2014 рр. на Полтавщині**

№ з/п	Політичні партії, що брали участь у виборах до ВР України	2007 рік		2012 рік		2014 рік	
		% голосів	к-ть голосів	% голосів	к-ть голосів	% голосів	к-ть голосів
1	Партія регіонів	34,37* 24,75	191000	30* 21,91	149428		
2	Блок Юлії Тимошенко	30,71* 37,86	292145				
3	ВО Батьківщина			25,54* 30,14	205593	5,68* 6,22	39457
4	Народний фронт					22,14* 23,33	147921
5	Наша Україна-Народна самооборона (НУНС)	14,14* 14,50	111922	1,11* 1,24	8473		
6	Комуністична партія України (КПУ)	5,39* 6,48	50063	13,18* 13,49	92013	3,88* 3,93	24939
7	Блок Литвина	3,96* 4,89	37758	1,08* 1,29	8808		
8	СПУ	2,86* 2,98	23059				
9	ПСПУ	1,32* 0,51	3987				
10	ВО Свобода	0,76* 0,3	2378	10,44* 7,94	54206	4,71* 4,58	29059
11	Блок Петра Порошенка (БПП)					21,82* 23,24	127328
12	Самопоміч					10,97* 9,22	58443
13	Об'єднана опозиція					9,43* 5,33	33833
14	Радикальна партія Олега Ляшка					7,44* 10,85	68828
15	Сильна Україна					3,11* 2,73	
16	Громадянська позиція					3,1* 3,06	19443
17	ЗАСТУП					2,65* 2,74	17392
18	Правий сектор					1,8* 1,33	8465
19	УДАР В.Кличка					13,96* 18,47	125978
20	“Україна вперед” Н.Королевської					1,58* 1,82	12452

* – позначено для порівняння виборчі показники партій по всій території одномандатного загальнодержавного округу (по всій Україні).

механізмів та процедури проведення як місцевих, так і парламентських виборів – наскільки виборче законодавство дає змогу виборцям розібратися у великому розмаїтті політичних партій та кандидатів. Чим простіші виборча система і процедури підрахунку результату волевиявлення, тим легше і доступніше виборцеві продемонструвати свою довіру кандидатам та політичні симпатії. Але й вони можуть бути викривлені за умов недосконалої виборчої процедури, на що неодноразово

звертають увагу як практики організації виборчого процесу та учасники виборів, так політики та науковці [2; 13].

Пропорційна виборча система з відкритими партійними списками вже була апробована на місцевих виборах 2015 р. Ця подія сприяла процесу “подорослішання” політичних партій: започаткувався процес змін від партій вождистського типу до партій ідеологічного спрямування [15]. Відповідно до нового виборчого законодавства,

Закону України “Про місцеві вибори” вибори до місцевих рад проходили за відкритими партійними списками. “Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах рад проводяться за пропорційною виборчою системою в багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками місцевих організацій політичних партій (далі – виборчі списки) із закріпленням кандидатів за територіальними виборчими округами, на які поділяється багатомандатний виборчий округ, що збігається з територією відповідно Автономної Республіки Крим, області, району, району в місті, територією міста згідно з існуючим адміністративно-територіальним устроєм або територією утвореної відповідно до Закону України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” об’єднаної міської територіальної громади” [6; 15].

Головну роль у виборчому процесі було відведено як політичним партіям, так і особистостям, які їх представляли, адже сумарний рейтинг кожного з кандидатів формував загальний рейтинг партії на виборах до обласної, районної чи міської рад. Тому часто виборчі перегони зводились до того, яка політична сила змогла залучити найбільш рейтингових кандидатів на мажоритарні округи і провести їх рекламу та довести до кожного виборця інформацію про належність їх до відповідної політичної сили. У більшості випадків під час електорального вибору питання політичної ідеології стояло на другому плані – в основному відігравали роль особистість кандидата та прихильність політичної сили або харизматичність її лідера (П.Порошенко, Ю.Тимошенко, О.Ляшко, С.Каплін і т. д.). Певне відображення в електоральних симпатіях мали і положення політичних програм – “партійних обіцянок”. Значну, провідну роль при цьому відігравала фінансова спроможність політичних сил на “розкрутку” як політичної сили, так і окремих її представників. Фінанси використовувались на рекламу партій та окремих кандидатів, а також на прямий чи непрямий підкуп виборців, у тому числі і на “добрі справи” під час виборчої кампанії [5; 7].

Та все ж минулорічні місцеві вибори в Україні стали останнім електоральним циклом у процесі оновлення політичних еліт у постмайданний період (після президентських і парламентських виборів 2014 р.). Результати цієї виборчої кампанії засвідчують певну зміну картини електоральних уподобань із часів парламентських виборів 2014 р. На тлі соціально-економічних проблем та повільного темпу проведення реформ в Україні позиції

провладної політичної сили, хоча і втрималися на достатньо високому рівні, уже не виглядають настільки переконливими, як під час минулорічних парламентських виборів. Натомість позиції як поміркованого, так і більш радикального крила політичної опозиції дещо зміцнились у результаті цих місцевих виборів, проте не настільки, аби дозволити останнім отримати монопольні позиції на рівні органів місцевого самоврядування в Україні. Одночасно ці вибори ознаменували появу та закріплення в низці регіонів України впливових регіональних проектів, що, очевидно, відіграватимуть важливу роль у політичних процесах на місцях, наступних парламентських виборах. Реальна можливість утворення провладної більшості на місцевому рівні може бути обмежена потенційною “політизацією” тих опозиційних політичних сил, що покращили свої електоральні позиції внаслідок цих місцевих виборів та відповідно можуть бути зацікавлені в “перезавантаженні” нинішнього складу Верховної Ради України [13].

А тепер розглянемо мажоритарну складову парламентських виборів, де все ж, на нашу думку, провідну роль відігравали особистості кандидатів, їх фінансова, медійна та “адміністративна” спроможність, необмежена можливість і “досвід штабів” із використання брудних виборчих технологій (“чорний пір”). Аналіз результатів виборів 2012 р. засвідчує все ж і певні ідеологічні прориви в середовищі електорату полтавської міської громади. Наприклад, до ВРУ у 2012 р. зайшли 3 з 8 депутатів – чітко позиційовані опозиціонери до влади Януковича та Партії регіонів (2 представники “УДАР” та свободівець). За відносно невисокої явки виборців вони змогли мобілізувати протестний електорат, маючи для цього як організаційно-партійні можливості, так і, напевне, фінансові. У двох округах обласного центру електорат був ще й територіально сконцентрований, що полегшувало медійну роботу з ним, на відміну від сільського виборця, до якого виборча інформація доходила набагато довше через дисперсність розселення.

У м. Кременчук якби місцеві демократичні сили домовились про спільну кандидатуру, то, можливо, і результат був інший, але тут велику роль відіграв авторитет міського голови Олега Бабаєва, який і був реалізований через “адміністративний ресурс”. У кількох виборчих округах (5 з 8) зреалізовувався за два роки до проведення чергових виборів “благодійницький проект” “Моя Полтавщина”, що полягав у наданні пенсіонерам продуктових наборів, матеріальної допомоги установам бюджетної сфери, проведенні екскур-

сій для дітей, виданні і безкоштовній передплаті газети (наприклад “Моя районка”), що мала солідний тираж, тощо. Але перемога кандидатів-благодійників була лише в двох округах (із 5). Особливістю виборів 2012 р. є те, що лише один із мажоритарних кандидатів від провладної Партії регіонів отримав депутатський мандат, проте майже всі з депутатів-самовисуванців, попри запевнення виборців не співпрацювати в парламенті з ПР, відразу стали лояльними до неї і вступили до правлячої коаліції (табл. 2).

двох округах на зміну члену та симпатикам Партії регіонів прийшли представники політичних сил – учасників Майдану Гідності. Інші шість депутатів із восьми зберегли свої політичні позиції у виборчих округах. Із них два депутати з колишньої коаліції Партії регіонів. І знову ж таки, основною причиною їх перемоги стала розпороченість демократичних сил (див. табл. 3). У 5-ти округах кандидати отримали свої мандати з результатом у межах 20–25% голосів виборців, які прийшли на виборчі дільниці, при явці ледь більше 50%.

Таблиця 2

**Результати парламентських виборів до ВРУ
у мажоритарних округах 26 жовтня 2012 р. на Полтавщині**

№ округу	№ з/п	Прізвище та ім'я кандидата в народні депутати	Партійність	Взяло участь у виборах		Кількість “ЗА”	
				виборців	у %	виборців	у %
144	1.	Каплін Сергій	“УДАР”	150488*	55,8	25 757	32,21
	2.	Залужний Олександр	Самовис.	-84016		20 146	25,19
	3.	Матковський Андрій	Самовис.			12 851	16,07
145	1.	Бублик Юрій	Свобода	155912*	53,7	29 974	36,45
	2.	Макар Володимир	Самовис.	-83793		24 924	30,31
	3.	Лозовський Борис	“УДАР”			10 047	12,21
146	1.	Шаповалов Юрій	Самовис.	145394*	54,6	26 852	34,35
	2.	Таран Віктор	Батьківщ.	-79394		18 339	23,46
	3.	Надоша Олег	ПР			13 042	16,68
147	1.	Кулініч Олег	Самовис.	144462*	57,6	34 541	43,32
	2.	Коваленко Юрій	Батьківщ.	-83262		28 677	35,97
	3.	Масенко Олександр	КПУ			8 941	11,21
148	1.	Пилипенко Володимир	Самовис.	152604*	63,0	44 274	47,41
	2.	Ворона Петро	“УДАР”	-96201		22 584	24,18
	3.	Кравецький Віктор	ПР			6 470	6,92
149	1.	Лелюк Олексій	ПР	148606*	57,0	29 405	35,67
	2.	Река Андрій	Батьківщ.	-84744		25 684	31,15
	3.	Кулик Олександр	Самовис.			16 305	19,77
150	1.	Жеваго Костянтин	Самовис.	148795*	58,7	52 233	61,20
	2.	Капустян Ганна	Свобода	-87417		10 342	12,11
	3.	Савицька Оксана	“УДАР”			7 609	8,91
151	1.	Кутувий Тарас	“УДАР”	145973*	62,7	36 529	41,27
	2.	Овчаренко Людмила	Самовис.	-91472		26 891	30,38
	3.	Кривошей Михайло	ПР			12 704	14,35

(Скорочення: * – скільки виборців є в окрузі, ПР – Партія регіонів, “УДАР” – політична партія “УДАР” (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка, Батьківщ. – політична партія Всеукраїнське об’єднання “Батьківщина”, Свобода – політична партія Всеукраїнське об’єднання “Свобода”, КПУ – Комуністична партія України, самовис. – самовисуванець).

Перемога самовисуванців від провладної сили стала наслідком взаємопоборювання демократичних опозиційних кандидатів у кількох округах, широким використанням брудних технологій. Варто відзначити, що й представники опозиційних до політичної команди В.Януковича сил теж іноді отримували перемогу через похід провладних кандидатів кількома ешелонами (в/о 151, в/о 144), що теж взаємопоборювали один одного.

Позачергові парламентські вибори 2014 р. мало змінили електоральне позиціонування в мажоритарних виборчих округах Полтавщини. У

Одним з уроків мажоритарної складової парламентських виборів 2012–2014 рр. є сумнів щодо доцільності існування інституту самовисування в мажоритарних округах, адже часто депутати-самовисуванці займають у парламенті позицію сильного або провладної більшості, хоча виборцям обіцяли зовсім інші політичні орієнтири. Тобто поступають як пристосуванці до політичної ситуації. Другий урок – якраз у мажоритарних округах влада найчастіше використовувала “адміністративний ресурс”. Третій урок – недосконалість механізмів формування виборчих ко-

**Результати парламентських виборів до ВРУ
у мажоритарних округах 26 жовтня 2014 р. на Полтавщині**

№ округу	№ з/п	Прізвище та ім'я кандидата в народні депутати	Партійність	Взяло участь у виборах		Кількість "ЗА"	
				виборців	у %	виборців	у %
144	1.	Каплін Сергій	ПБПП	152363*	54,4	36 762	46,30
	2.	Кривошеєв Юрій	ППНФ	-82874		9 351	11,77
	3.	Балибіна Ірина	Самовис.			4 960	6,24
145	1.	Бублик Юрій	Свобода	154131*	52,3	17 467	22,60
	2.	Корост Тетяна	Самовис.	-81489		15 718	20,34
	3.	Матковський Андрій	Самовис.			13 633	17,64
146	1.	Шаповалов Юрій	Самовис.	143963*	54,6	17 166	22,67
	2.	Пилипенко Володимир	Самовис.	-78584		9 950	13,14
	3.	Кравченко Дмитро	ППНФ			7 053	9,31
147	1.	Кулініч Олег	Самовис.	143226*	55,0	15 995	21,19
	2.	Коваленко Юрій	ППНФ	-78817		10 947	14,50
	3.	Капленко Валерій	Самовис.			10 755	14,25
148	1.	Іщейкін Костянтин	ПБПП	150257*	56,6	18 667	22,79
	2.	Саковський Юрій	Самовис.	-85020		12 748	15,56
	3.	Пилипенко Володимир	Самовис.			11 111	13,56
149	1.	Река Андрій	ППНФ	146201*	51,8	18 482	25,21
	2.	Лотоус Віктор	Самовис.	-75693		13 859	18,90
	3.	Чернецький Микола	ПБПП			9 787	13,35
150	1.	Жеваго Костянтин	Самовис.	147238*	54,0	33 482	43,81
	2.	Капустян Ганна	Свобода	-79565		19 730	25,82
	3.	Каплін Діонісій	ПБПП			10 049	13,15
151	1.	Кутювий Тарас	ПБПП	143407*	57,1	48 532	62,86
	2.	Харченко Роман	Самовис.	-81879		9 978	12,92
	3.	Ольшанський Олександр	РПЛ			7 735	10,02

(Скорочення: * – скільки виборців є в окрузі, ПБПП – партія “Блок Петра Порошенка”, ППНФ – політична партія “Народний Фронт”, РПЛ – Радикальна партія Олега Ляшка, Свобода – політична партія Всеукраїнське об'єднання “Свобода”, самовис. – самовисуванець).

місій, які навіть до останнього дня виборчої кампанії потерпали від змін, а також призначення їх більшості парламентськими партіями, що є свого роду винятковою дискримінацією інших “молодих” чи непарламентських партій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз виборчих особливостей виборів 2007, 2012, 2014 р. вказує передусім на недосконалість виборчих систем, що використовувались під час цих виборчих кампаній. У 2007 р. закрита пропорційна система певним чином спотворювала волевиявлення виборців Полтавщини. Адже, незважаючи на досить солідні результати партій-переможців, до парламенту полтавців проходило дуже мало, оскільки на чолі списків були політики з київською пропискою або іміджеві підприємці (олігархи середнього та вищого ешелону). Крім того, не дотримувався принцип представництва інтересів виборців округу, бо обирались депутати в одному загальнодержавному окрузі.

На виборах 2012, 2014 р., особливо в мажоритарних округах, значну роль відігравав фінансовий та адміністративний ресурс. Хоча за рахунок підвищення опозиційних настроїв полтавців та

ефективної роботи виборчих штабів отримали низку яскравих перемог депутати від проєвропейських чи опозиційних політичних партій. Ці вибори в черговий раз підтвердили постулат про те, що в суспільстві є запит на нові політичні обличчя і нові політичні сили, свідченням чого стали й місцеві вибори на Полтавщині 2015 р., коли обласна рада оновила на 83%.

З огляду на всі особливості проведених виборчих кампаній, варто наголосити на виконанні положення Коаліційної угоди про запровадження відкритих партійних списків на виборах до парламенту. Але, на нашу думку, ці списки мають бути регіональними і має бути введений ценз територіальної осідлості (кандидат у народні депутати має проживати на території балотування не менше 5–10 років). Кількість депутатів від області має бути похідною від кількості виборців та чисельності українського парламенту – пропорційно чисельності. Запровадження такої виборчої системи сприятиме більш справедливому представленню регіональної еліти в національному парламенті і загалом сприятиме становленню місцевих осередків партій та формуванню нової

регіональної еліти. Незадоволення політичних прав, інтересів регіону цієї еліти може мати негативні наслідки для розвитку держави.

Варто наголосити й на тому, що ще не відійшли в минуле адміністративний ресурс, протекціонізм та лобізм, лібералізм правоохоронних органів до провладних кандидатів, заангажованість комунальних ЗМІ під час виборчих кампаній в області. Ці фактори є свідченням впливу на демократичний розвиток регіону тоталітарного минулого країни, що має певні нашарування в

ментальності управлінців молодшої Української держави. Запровадження відкритих регіональних списків на парламентських та й місцевих виборах допоможе здолати ці недоліки.

Подальші дослідження варто здійснювати в напрямі узагальнення результатів виборів 2007, 2012, 2014 р. у всіх регіонах та аналізу особливостей цих виборчих кампаній у межах всієї країни для опрацювання законодавчих змін, створення більш ефективних умов і механізмів функціонування вітчизняного парламенту.

Список використаних джерел

1. Батанов О. В. Місцеві вибори та муніципальні виборчі системи в зарубіжних країнах: досвід для України / О. В. Батанов // Управління сучасним містом : наук.-практ. журн. – Київ : ВПЦ АМУ, 2001. – № 7–9. – С. 89–95.
2. Ворона П. В. Партії, вибори, місцеве самоврядування: електоральний зріз уподобань виборців Полтавщини / П. В. Ворона. – Харків : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2007. – 144 с. – (Серія “Досвід державотворення”).
3. Галіахметов І. А. Інституціоналізація муніципального (місцевого) виборчого процесу: теоретико-правовий аспект / І. А. Галіахметов // Вісн. ЦВК. – 2015. – № 1. – С. 56–61.
4. Галус О. О. Форми безпосереднього народовладдя в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Галус О. О. ; НАН України ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ, 2012.
5. Про місцеві вибори [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
7. Кандидати, що обрані депутатами місцевих рад. Центральна виборча комісія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM002?PT001F01=100&pt00t001f01=100>.
8. Магера А. П. “Новий закон про місцеві вибори обмежує самоврядування”: заступник голови Центрвиборчкому розповів, за якими правилами пройдуть місцеві вибори і які ризики вони несуть Україні (інтерв'ю вела В. Кондратова) / А. П. Магера // Юрид. вісн. України. – 2015. – № 31–32. – С. 6.
9. Максакова Р. М. Вибори до органів місцевого самоврядування: проблеми теорії і практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Максакова Р. М. ; НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – Київ, 2003.
10. Марцеляк О. В. Конституційна реформа і модернізація виборчої системи України в контексті світового досвіду / О. В. Марцеляк // Віче. – 2015. – № 16. – С. 8–12.
11. Марчук Р. П. Основи виборчого права / Р. П. Марчук // Основи вітчизняного парламентаризму : підруч. для

References

1. Batanov O. V. Mistsevi vybory ta munitsypalni vyborchi systemy v zarubizhnykh krainakh: dosvid dlia Ukrainy / O. V. Batanov // Upravlinnia suchasnym mistom : nauk. prakt. zhurn. – Kyiv : VPTs AMU, 2001. – № 7 – 9. – P. 89–95.
2. Vorona P. V. Partii, vybory, mistseve samovriaduvannia [Tekst]: elektoralnyi zriz upodoban vybortsiv Poltavshchyny / P. V. Vorona. – Kh. : Vyd-vo KharPI NADU “Mahistr”, 2007. – 144 p. – (Seriiia “Dosvid derzhavotvorennia”).
3. Haliakhmetov I. A. Instytutsionalizatsiia munitsypalnoho (mistsevoho) vyborchoho protsesu: teoretykopravovyi aspekt / I. A. Haliakhmetov // Visnyk TsVK – Kyiv, 2015. – №1. – p. 56-61.
4. Halus O. O. Formy bezposerednoho narodovladdia v Ukraini: dysertatsiia kand. yuryd. nauk: 12.00.02 / NAN Ukrainy; Instytut derzhavy i prava im. V.M.Koretskoho. – K., 2012.
5. Zakon Ukrainy “Pro mistsevi vybory”. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
6. Zakon Ukrainy “Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad”. Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
7. Kandydaty, shcho obrani deputatamy mistsevykh rad. Tsentralna vyborcha komisiia. Rezhym dostupu: http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM002?PT001F01=100&pt00_t001f01=100.
8. Mahera A. P. “Novyi zakon pro mistsevi vybory obmezhuie samovriaduvannia”: zastupnyk holovy Tsentryvborchkomu rozpoviv, za yakymy pravylamy proidut mistsevi vybory i yaki ryzyky vony nesut Ukraini / Interv'iu vela V. Kondratova / A. Mahera // Yuryd. visn. Ukrainy. – 2015. – № 31-32. – p. 6.
9. Maksakova R. M. Vybory do orhaniv mistsevoho samovriaduvannia: problemy teorii i praktyky: dysertatsiia kand. yuryd. nauk: 12.00.02 / NAN Ukrainy; Instytut derzhavy i prava im. V.M.Koretskoho. – K., 2003.
10. Martseliak O. V. Konstytutsiina reforma i modernizatsiia vyborchoi systemy Ukrainy v konteksti svitovoho dosvidu / O. V. Martseliak // Viche. – 2015. – № 16. – P. 8-12.
11. Marchuk R. P. Osnovy vyborchoho prava / R. P. Marchuk // Osnovy vitchyznianoho parlamentaryzmu : pidruch. dlia stud. vshch. navch. zakl.: u 2 t. / za zah. red.

- студ. вищ. навч. закл. : у 2 т. / за заг. ред. В. А. Гошовської. – Київ : НАДУ, 2011. – Т. 1. – С. 139–190.
12. Марчук Р. П. Реформування виборчого законодавства України / Р. П. Марчук // Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 27 трав. 2011 р.) : у 2 т. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, С. В. Загороднюка. – Київ : НАДУ, 2011. – Т. 2. – С. 363–364.
  13. Місцеві вибори в Україні: попередні політичні підсумки. Фонд політичні ініціативи ім. Ілька Кучеріва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dif.org.ua/ua/publications/focus_on_ukraine/miscevi-viborni-pidsumki-.htm.
  14. Повний текст коаліційної угоди. Об'єднання “Самопоміч” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koaliciyna_uhoda_pa-rafovana_20.11.pdf.
  15. Полтавська обласна рада. Результати виборів 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp001>.
  16. Савков А. П. Державне управління виборчим процесом в Україні: теоретико-методологічні засади : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 “Теорія та історія державного управління” / А. П. Савков ; Інститут законодавства Верховної Ради України. – Київ, 2010. – 39 с.
  17. Селиванов А. О. Нові моделі децентралізації компетенції територіальних органів і нові підходи до виборчої системи / А. О. Селиванов // Віче. – 2015. – № 16. – С. 8–12.
  18. Симоненко: комуністи підуть на вибори у складі партії “Нова держава”. Радіо “Свобода” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/news/27270864.html>.
  19. Стецюк П. Б. Удосконалення виборчого законодавства: проблема конституційності / П. Б. Стецюк // Віче. – 2015. – № 16. – С. 24–26.
  20. Хромова Ю. О. Теоретичні питання державного управління виборчого процесу в сучасній Україні / Ю. О. Хромова // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2009. – Вип. 4 (27). – С. 110–115.
  21. Шемшученко Ю. С. Конституція і виборчий процес в Україні / Ю. С. Шемшученко // Віче. – 2015. – № 16. – С. 26–29.
  - V.A.Hoshovskoi. – K. : NADU, 2011. – Vol. 1. – P. 139–190. [The fundamentals of electoral law].
  12. Marchuk R. P. Reformuvannia vyborchoho zakonodavstva Ukrainy / R.P.Marchuk // Innovatsii v derzhavnomu upravlinni: systemna intehratsiia osvity, nauky, praktyky: materialy nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu (Kyiv, 27 trav. 2011 r.): u 2 t. / za zah. red. Yu.V.Kovbasiuka, V.P.Troshchynskoho, S.V.Zahorodniuka. – K. : NADU, 2011. – Vol. 2. – P. 363–364.
  13. Mistsevi vybory v Ukraini: poperedni politychni pidsumky. Fond politychni initsiatyvy im. Ilka Kucheriva. Rezhym dostupu: http://www.dif.org.ua/ua/publications/focus_on_ukraine/miscevi-viborni-pidsumki-.htm.
  14. Povnyi tekst koalitsiinoi uhody. Obiednannia “Samopomich”. Rezhym dostupu: http://samopomich.ua/wp-content/uploads/2014/11/Koaliciyna_uhoda_pa-rafovana_20.11.pdf.
  15. Poltavaska oblasna rada. Rezultaty vyboriv 2010 roku. Rezhym dostupu: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp001>.
  16. Savkov A. P. Derzhavne upravlinnia vyborchym protsesom v Ukraini: teoretyko-metodolohichni zasady : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dok. nauk z derzh. upr. : spets. 25.00.01 “Teoriia ta istoriia derzhavnoho upravlinnia” / A. P. Savkov; Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Kyiv, 2010. – 39 p.
  17. Selyvanov A. O. Novi modeli detsentralizatsii kompetentsii terytorialnykh orhaniv i novi pidkhody do vyborchoi systemy / A. O. Selyvanov // Viche. – 2015. – № 16. – P. 8-12.
  18. Symonenko: komunisty pidut na vybory u skladi partii “Nova derzhava”. Radio “Svoboda”. Rezhym dostupu: <http://www.radiosvoboda.org/content/news/27270864.html>.
  19. Stetsiuk P. B. Udoskonalennia vyborchoho zakonodavstva: problema konstytutsiinosti / P. B. Stetsiuk // Viche. – 2015. – № 16. – P. 24-26.
  20. Khromova Yu. O. Teoretychni pytannia derzhavnoho rehuliuвання vyborchoho protsesu v suchasni Ukraini / Yu. O. Khromova // Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. prats – Kharkiv : Vyd-vo KharRI NADU “Mahistr”, 2009. – Issue 4 (27) – P. 110–115.
  21. Shemshuchenko Yu. S. Konstytutsiia i vyborchyi protses v Ukraini / Yu. S. Shemshuchenko // Viche. – 2015. – № 16. – P. 26-29.